

МАЙ БИРЗИ ДЕЛЕГЕЗИН! ДУЖААЛЫ!

БҮГҮ ЧУРТТАРЫНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, НАТТЫҢЫҢАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун,
Тыва АССР-нин Дээди Советинин органы

1925 чылда үндээлтүнген

1963 ч. МАЙ 1 СРЕДА № 104 (5508).

Өртөз 2 көп.

КОММУНИЗМНИҢ ТИЛЕГЕЗИНЧЕ, БУРУНГААР!

Н. С. ХРУЩЕВ.

ССРЭ-ниң Камгалал министриниң ДУЖААЛЫ

Москва хоорай. № 99 1963 чылдың Май 1.

Эштер солдаттар биле матростар, сержантлар биле старшиналар! Эштер офицерлер, генералдар биле адмиралдар!

Бүгү совет улус болгаш оң алдарлыг Чепсектиг Күштери бүгү чурттарың ажилчы чоннарының эл-сеткил каттыштырмалыгың делегей хүнү—Майның бирин байырлап турар.

Бистиг Төрөн чуртувус бо кайгамчык байырлаалы СЭКП-ниң XXII төөгүдүг сьездинин айтканы коммунизмни тургузарың оңдур уугу программаны амдыраага боттандыр дээш бүгү уугуц демиселиң байдалыңа демдегелен турар.

Армиянык байырың уластары индустрияның улам чаа-чаа ажок уугу будуругелерин көзүлбөн энтуазм-биле туруп, тургузуп, чер болаш мал ажылыңнык продуктуларының элекбешки дээш эрес-маадырдык демиселиң, армениң болгаш техникаңнык көзүлбөсүгелерин буругу маадырдык басынарны кылып турар.

Социалистик дем каттыштырмалыгың бүгү чурттарың уластары Май 1-ниң хүнүн чогаалдычы күштериниң чепектелишиң-биле уткуп турар.

Коммунистик партия болгаш Совет казак, ажылчы, чоннарың күзел-соруун болгаш үндөсүн эрге-ажытарын илердөөшүндө, тайбыңга ынак-бирлиге даштынчы политиказың шуугу болгаш чайгыш чокка чорудуп, делегейниң душкурдугу чорун чавырадыр дээш, маргалаалык айттарыларын чугалаажымшыккарың аргазы-биле шийтирээр дээш мога чок демиселиң турар.

Бичаарга АКШ-тың империалисти болгаш оларның эвеледчилери Совет Эвилелиниң тайбыңга ынакшылыг сагалары боттандырмалыг килди-даа ынак-биле моондалап, өсөөгелендиктериниң элдери бугурери күштелериң, делегейниң термоядролуг дайымы ооскудуң үндүрериниң угаазыл чок планирарын кылып турарлар.

Бистиг Төрөн чуртувустуң болгаш социалистик дем каттыштырмалыгың чурттарың айым чок чорунуң эрге-ажытарын ууртууга болдурбушаан, Совет күрне чуртуң камгалалың аргазы бичыллар, оң шериг күчүңү күштелер дугайыңа мога чок сагыш салымшыкын салып турар.

Ленинчи ханы мерген партияга уурткан болгаш улус чонун кызыга чок детымчезин ажылап турар Совет Чепсектиг Күштер доктаамал дайыңчы беледе турар болгаш бир өвөс дайың, бистиг Төрөн чуртувус болгаш биске акыл-дуңгалык коммунистик чурттарже халлаашкыны кыдыры дитигитер бооза, кандай-даа агрессорю коммунистик чурттарың ажилчылары-биле дем каттыштырып алгаш чыла шаап шыдаар аргалыг.

Армиянык болгаш флотуң дайыңчылары! Май 1-ниң байырлаалы-биле ниң харымсагалык болгаш хүндүлөкчү күш-ажыларга чаа-чаа чедииш-килерни күзөп тур мен, Политика болгаш шериг билиңиң мога чокка шийтеп алгыр, дайыңчы чуртуну бүгү демек-биле быжылга! Доктаамал серемчелер болуп база Төрөн чуртуң мурунга болауңуңну хуузаларың алдарың болгаш төлөптиг күшелериниң көздө белең туурар!

Ажылчы чоннарың делегей байырлаалы демдегелээр-биле ДУЖАА-РЫМ БОЛЗА:

Бөгүн, Май 1-де, бистиг Төрөн чуртувустуң наймылаалы—Москвага, эвилелдешиң республикаларың наймылаалыңга болгаш маадыр хоорайларга артиллерияның чөври даашташкыны-биле салтырар.

Ажылчы чоннарың эл-сеткил каттыштырмалыгың делегей хүнү, бүгү чурттарың ажилчыларыңнык чыгыс эвиниң болгаш акыл-дуңгалык эзууңуңну хуу—Май 1-де дегерелиң!

Уугу совет улуска болгаш оң алдарлыг Чепсектиг Күштериниң алдар! Коммунизмни тургузар дээш демиселе совет уугуц соруң кириңки-чез болгаш ууртукчү хүнү—Ленинниң тургусканы Совет Эвилелиниң алдарың коммунистик партияң дегерелиң!

ССРЭ-НИҢ КАМГАЛАЛ МИНИСТРИ СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ МАРШАЛЫ Р. МАЛИНОВСКИЙ.

Фидель Кастро Рус Москвада

СЭКП Топ Комитетиниң Бирги секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлениниң Даргазы Н. С. Хрущев Куба Республиканың революстук казаның премьер-министри, Социалистик революцияның чагыс айл партиязының национал ууртуугалыңниң бирги секретары Фидель Кастро Рус-биле апрельдиң 29-та Кремлеге уурткан.

Н. С. Хрущев биле Фидель Кастро Рус аразына беседэ болган, ук беседэ найыралдык байлалыңга эргекен.

Ол-ла хүн Фидель Кастро Рус Кремлеге ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневке барып чорган.

Л. И. Брежнев биле Фидель Кастро Рус аразына чыгып, чуректиң ханымзыңа беседэ болган.

Совет Эвилелиниң Коммунистик партиязының Топ Комитети болгаш Совет Социалистик Республикаларың Эвилелиниң Министрлер Чөвүлени Фидель Кастро Руска алдар болдурду, апрель 29-та Кремльдиң Уугу Ордунуңга шайлап чыккан.

Куба талаан Социалистик революцияның чагыс айл партиязының национал ууртуугалыңнык ортайгылар талазы-биле секретары Энило Арагонес Наварро, Социалистик чагыс айл партиязының национал ууртуугалыңнык кижигу, Кубаның революстук чепсектиг күштериниң министриниң оралакчысы Серкио

Дель Валье Хименес болгаш Фидель Кастроңуң удеп чоруу өске-даа кижилер шайлаага киришкен.

Совет талаан СЭКП Топ Комитетиниң Бирги секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлениниң Даргазы Н. С. Хрущев, шитер Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, Г. И. Косыгин, Д. С. Полянский, М. А. Сулов, Н. М. Шверник, Л. И. Ефремов, Ю. В. Андропов, П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев, В. И. Полонский, Б. Н. Пономарев, А. П. Рукавов, В. Н. Титов, А. Н. Шелепин болгаш албаның өске-даа кижилери шайлаага киришкен.

Шайлаага үндеде шитер Н. С. Хрущев биле Фидель Кастро чыгып, найыралдык чугалар солукан.

Куба революцияның төөгүдүг уугу-уузазың дугайың, Кубаның национал маадыр, Кубаның социалистик революцияның баштыңчызы — Фидель Кастроңуң шылгарыңгай ачы-хавиязыңны дугайың, социализм болгаш коммунизм дээш, тайбыңчы бичылларың дээш, марксизм-ленинизмниң тилгелериң дээш демиселе бистиг ниңти эми соругуларыңың дугайың эш Н. С. Хрущев чугалаан.

Эш Фидель Кастро бодунуң чугалазыңа Совет Эвилелине келгениң баштайгы хүнериниң дугайыңа бодалың чугалаан болгаш акыл-дуңгалык хүндүлөкчү чоруну болгаш куб улуска ынакшык дээш совет кижилерге ханзы-биле өөрпү четтиргениң илереткен. Уугу Ленинчи партияның коммунистик тургузарың болгаш ажилчы чоннарың билжелеп-риңиң талазы-биле шилемчүлүк уугу ажилыңны дугайың ол чугалаан.

Коммунистик партияның Ленинчи Топ Комитетиниң болгаш Совет казакты баштап турар, революстук Кубаның уугу болгаш шилемчү эңиш эш Н. С. Хрущевтиң шылгарыңгай ажил-чорудулгазың дугайың Фидель Кастро чуректиң ханымзыңа чыгыс-биле чугалаан. Тайбың дээш, социализм дээш кады демиселер бис деп, Фидель Кастро демдегелен.

Шайлаага конуг найыралдык байдалга эркен. Фидель Кастро болгаш ону удеп чоруу кижилер ол хүн В. И. Ленинчи марксизмдеги берган болгаш чепектер боодалың салган. Чепектер боодалыңа мынча деп бижэн: «Өлүм чок Ленинче Майор Фидель Кастро Рус, Куба Республиканың премьер-министри».

Кежээ Фидель Кастро болгаш ону удеп чоруу кижилер ССР Эвилелиниң Уугу театрыңга Чайковскийниң «Куугу хө» деп балетин көргөскөн. Куба революцияның баштыңчы-биле кады топ олууртага Н. С. Хрущев, Л. И. Брежнев, А. Н. Косыгин, ССРЭ-ниң Даштынчы херектер министр А. А. Громико, ССРЭ-ниң Камгалал министри маршал Р. Я. Малиновский олар олуруп турганыңар. Коркуңдуң кубун гимназияны күзсеткен. Коркуңдуң совет болгаш куба ууртукчу ажилчыларыңа зинматтыг адыш чаксаакшыкы-биле байыр чедиргенер. (СЭТА).

ЧАСТЫҢ, КУШ-АЖЫЛДЫҢ, ТИЛЕГЕНИҢ БАЙЫРЛАЛЫ

Бистиг уугу Төрөн чуртувустуң кырында Май бириниң хүнү дээп келди. Ажыл кыштын бектешкинден хостаагыш, отуп, сереп келген бодус бестин частың бо кайгамчыктың хүнүнүн аренинде хуумуруң турган дег сагыңдыр. Хоорайлар, суттар, тудугжубарың, таражыларың, малчыннарың тураларың сагын чок кызыл туктар-биле, бистиг амдыралыктың утка-шынарың илереп турар дайыңчы кийгырларын чалымшыг сестерин бижээн лозуннар-биле шиметтинген.

Балтй далайдан Ожук океанче, Памирның дагаларыңан Соңгу доштуг океанче кабарып чоруткан бистиг чуртувустуң чер бүтүзүңдө хоорайларда болгаш ажилчы суурларга каза-даа—ынак наймылаал Москвага, Ленинградка, эвилелдешиң республикаларың наймылаалдарыңа. Уугу-Хемниң чыгыкчыларың чаа хоорайы, Сибиряңны хоорайларың хеймер дүмазы — Дивногорскиге, Саян ГЭС-ти тудар чериниң шилемчилериниң тураларың, хүнчөөрөгү Тываның чүрээ—Кызылга, чурттуг өске-даа хей-хей хоорайларың кудумчуларыңа чакы чечек Ышак кааз-шимаң кеттиңки, йрмг-шоорлук, каткы-хөгүл хей миллон совет кижилер Май бириниң чыскаалдарыңа үнер.

Совет улус Май бириниң байырлаалың частың, күш-ажылдың, тайбыңчың, тургузулганың байырлаалы кылдыр демдегелен чадчыккан. Төгүлдүг чеди чылдың бешки чазы бистиг чуртувустуң уластарың амдыралында шылгарыңгай болушкуннарыңа демдегелеттин турар. СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң шийтирелеринге үндөйлөш, партия органдарың бугурдуге принциптер баугар дээш тургузарың дооскан, совхозжартары улаатары каттыштырган, партия-журне контролюңуң чагыс айл системазын тургускан. Партияның Топ Комитетиниң шийтирелериң баугар топ ажил-агый органиарыңны структуралыңа өдө тургускан.

Бир неделя мурунда бистиг чуртувустуң уластары Владимир Ильич Ленинниң төртүтүүнүң хүнүндө бөр тозан үш чыл болган оюн демдегелен. Ленинчи хүнге совет улус күш-ажылчы уугу чедикшиңер-биле уурткан. Коммунизм тургузушкунуң Ленинчи планнарың күсөлдүр дээш демиселиң турар совет кижилер уугу баштынчың төртүтүүнүң хүнүңүң бугузуңга шашкын болгаш терең сугауг Енисейяң чыгырып алган.

Чеди чылдың бешки чылдың бирги кварталыңа совет чурттуң үлетпүрүң болгаш көдөзө ажил-агыйның ажил-ишчилери күш-ажылчы уугу чедикшиңнериң чеди алган. Бо дугайың чүгө бистиг Тыва автономуг республиканың ажилчы чоннарың ажил-херектериниң түңгелдери тодаргай чугалап турар.

Бо чылдың бирги кварталыңа Тываның үлетпүр-будуругелери күрне планың 8,8 хуу ажыр күсеткен, пландан ажыр дөрт чүс 13 муң беш чүс рубльиң продукциязың Төрөн чуртка берген. Республиканың үлетпүрүңе күш-ажылдың будуругулдуң бедилериниң планы 3,8 хуу ажыр күсеттинген. Ол болза бистиг өзүң орап анык үлетпүрүң, оң кайгамчыктың кижилери чыл планың күсөлдүр болгаш ажыр күсөлдүрүнүң аргалары бар дээрин көргөспүшпәң, чаа чедикшиңнер дээш чүткүлдүг ажилдарыңча оларны шийтирлеп чорун болгаш күзөл-соруун мобилизастап турар. Үлетпүрүң, ылангыч наймылаалды мурнакчы будуругелериниң коллективтерин боттарың чеди алган күш-ажылчы көргүзүгелериниң чургайларың бижээн транспарантыларың тудуп алгаш чыскаалаг үнер өөртүкүгү болганнар.

Үлетпүр ажилдарыңың колдон-назыңны мурунку одуруу-биле эртер, социалистик чарыштын тилгелдерини—коммунистик күш-ажылчы кол-лектив дээш демиселиң турар хоорайны электростанциязың, Электрестан шакта эргелелиң коллективтеринге, Кызылдың бирги, респотребсоюзтун автотранспорт контроларыңның коллективтериниң кежигунеринге байырлаалың индиринден макталдың лозуннарың салып.

Бистиг республиканың көдөзө ажил-агыйның алдарың ажил-ишчилери уугу байырлаалга боттанарың уугу ажил-херектери-биле ужуражым турар. Көдөзө ажил-агый продуктуларың бүтүрерин көздөп, ылангыч күрүңге садыр талазы-биле эртер чылдан белик көргүзүлүг чеди алган. Пландан ажыр эйти 12,5 хуу, сүгү—6,3 хуу хөйү саткан, маддың баш санын өстүрериниң планы 16,3 хуу ажыр күсеттинген. Социалистик чарыштын тилгелериң—Танды болгаш Чөөн-Хемчик районнарың ажил-ишчилеринге Май бириниң байырың чедирбешпәң, ам-даа уугу чедикшиңнериң оларга күзөлдер!

Чеди чылда Тывага чурттуң уугу тудуларыңны бирөөзи «Тывакобальт тудуугу» коллектив Май мурунунун социалистик чарыкыга алган хүндөргөш ажил күсеткен дугайың байырлаал бугузуңда репорттаан. Уугу-Хем кижилер көвүртүп туруп турар көвүртүгү тудуларыңның байырлалдык коллективни ийи айларда кылар кемчөөлдүг ажилдарың чүгө 18 хонук иштинде күзөспүшпәң, Тываның хөгжүлгөсүнө уугу уугу-дузаның ол тудуңуң август 11-де, совет тудуугуңуң хүңгө доозарың хүлөөтпөң.

Бистиг республиканың ажилчы чоннарыңны чоргааралыкчыларың—будуругениң болгаш културга тургузушкунуң мурнакчыларың 80 кижини байырлаал тавыштырар республиканың хүндөлдү сымбарлыгыңа киргизген. Олар болза бистиг өң дээр кижилериңиз, орук айтыкчыларың сымдыстарыңыз: көдөзө ажил-агыйның, үлетпүрүң, транспорттуң, тудуугу мурнакчыларың, улус чырыдышкынының, кадык камгалалыңны, култура-чырыдышкы ажилдарыңнык шийтаракчыларыңдыр. Оларны аразыңдан бүтүдө сугааган мурнакчылардан аныда чаа кижилер х-й. Олар болза хойчулар, саачылар, кадрчылар, хаваң ажаакчылары, чоллаачылар, яны-бүрү мергежилдиг ажилчылар, тудуг-жуулар, тускай артемиңлер-дир.

Төрөн чуртка Тываның чериниң үндөй байлаа—Ал-Довурактын дагудуң бээр төлөдө. «Тыва даг-дугу» комбинаттын бирги ээлчези бо чылдың үшкү кварталыңа ажылга алдыр кирири Тыва АССР-ниң бүгү ажилчы чоннарының хүндөргөш.

Өвүр районуң «Торгалыг» колхозунда эш Балган уурткан трактор-хоуу ажилыңны бригаданың кежигунери байырлаал мурунун эвчезенге киришпәң, бедик хүндөргөлериң алган. Механизаторлар боттарың сөзүн быжым-биле ээлеп, хүн бурунуң оналдазың 25—30 хуу ажырып турар.

Уугу-Хем районуң «X Уугу» хураал көдөзө ажил-агый артелиңни трактористи Сандаж Деспижек, А. Полев олар чер аңдарыңа болгаш тараа чаштарыңа ийи хире норманы күсөлдө турар. Оларга чүгө Каз-Хем районуң «Совет Тыва» колхозунуң механизаторлары И. Сафонов, В. Ондар болгаш Д. Лапка олар дерлеп болуп. Оларны бугурдуге ажилыңа баа бедик, бугурдуге чарык—ий элчег нормалар болгаш чүрүм. Кызыл-агый күш-ажылдык илдем чижектерни хөйү көргүзүп болуп.

«Оналда күсеттинемизде ховулан үнемес» деп девиз бистиг республиканың чус-чус таражыларың болгаш механизаторларың хүн бурунуң чеге херээ аларган. Туруш чок, кудалгай час болуп турза-даа Тываның таражылары чакы хову ажилдарыңны темпериңни хүн буруде өстүрүп турар.

Бин-Хем болгаш Каз-Хем районнарга бо чымыңас оналдаан. Эртерге удеп кылдымман чүүлдерин кыска хуусаада күсөлдүр аларың оралдашыпшаан, бин-хемчилер бол-

агыйның, үлетпүрүң, транспорттуң, тудуугу мурнакчылары, улус чырыдышкынының, кадык камгалалыңны, култура-чырыдышкы ажилдарыңнык шийтаракчыларыңдыр. Оларны аразыңдан бүтүдө сугааган мурнакчылардан аныда чаа кижилер х-й. Олар болза хойчулар, саачылар, кадрчылар, хаваң ажаакчылары, чоллаачылар, яны-бүрү мергежилдиг ажилчылар, тудуг-жуулар, тускай артемиңлер-дир.

Төрөн чуртка Тываның чериниң үндөй байлаа—Ал-Довурактын дагудуң бээр төлөдө. «Тыва даг-дугу» комбинаттын бирги ээлчези бо чылдың үшкү кварталыңа ажылга алдыр кирири Тыва АССР-ниң бүгү ажилчы чоннарының хүндөргөш.

Бөгүнү байырлаалды республиканың колхозтарың болгаш совхозтарыңнык ажил-ишчилери чакы хову ажилдарыңны амы харымсагалыг хүнерин халаз арттырбөс дээш, чурттуң мурнакчы ажил-агыйларыңны кийгириңиз баугар шөлдерде ажилдап турар. Частың бо эң ак хүнеринде оларның ажилыңны түндүдөргөш алек дүжүттүң үндөй салдынар. Бо херекке удеп чедикшиңнери бистиг алдарың таражыларыңыска болгаш механизаторларыңыска күзөлдер!

1963 чыл, чеди чылдың бешки чылы коммунистик тургузушкунуң бугу фронттарыңга уугу ажил-херектериниң чылы болур дээрине бүзүредиг бис. Оң магалдыла болза бистиг партиямың Топ Комитетиниң Ленинчи ууртуугалың, совет кижилериң маадырдык күш-ажылчы болуп.

Совет Эвилелиниң ажилчы чоннары! Бүгү күштерин СЭКП-ниң Программаның, партияның XXII сьездини шийтирлериниң күсөлдөңүңиз!

Коммунизмниң тилегезинче, бурунгаар!

Частың мурнакчыларыңа алдар! ХҮН ДЕМДЕГЛЕЛИ

Бүгү совет чурт Май бирге белекенип турган хүнерде бистиг республиканың бугу-ле булуңдарыңдан—колхозтарың болгаш совхозтарың ховуларыңнык ажил-ишчилеринден өөрүшкүгү медалер кезеп турган. Улам-на хөй ажил-агыйлар, бригадалар болгаш засеналар чеди чылдың бешки чылында көдөзө ажил-агыйның бүгү культураларыңның бедик дүжүдү дээш демиселе кирип турар. Саратовчуларың болгаш черкассчыларың үлегериң биде Тываның таражылары байырлаал мурунун болгаш байырлаалдык хүнериңиң шалымчы күш-ажылдык хүнери болурун чарлаан. Бо хүнерде Көк-Тей совхозтуң механизатору эш Уханов тергени эки ажилдап турар. Ол «ДТ-54» деп трактор-биле хүнде 8 гектарны аңдарар нормалыг тургаш, 11—12 гектарны эки шынарым аңдарып турар.

Өвүр районуң «Торгалыг» колхозунда эш Балган уурткан трактор-хоуу ажилыңны бригаданың кежигунери байырлаал мурунун эвчезенге киришпәң, бедик хүндөргөлериң алган. Механизаторлар боттарың сөзүн быжым-биле ээлеп, хүн бурунуң оналдазың 25—30 хуу ажырып турар.

Уугу-Хем районуң «X Уугу» хураал көдөзө ажил-агый артелиңни трактористи Сандаж Деспижек, А. Полев олар чер аңдарыңа болгаш тараа чаштарыңа ийи хире норманы күсөлдө турар. Оларга чүгө Каз-Хем районуң «Совет Тыва» колхозунуң механизаторлары И. Сафонов, В. Ондар болгаш Д. Лапка олар дерлеп болуп. Оларны бугурдуге ажилыңа баа бедик, бугурдуге чарык—ий элчег нормалар болгаш чүрүм. Кызыл-агый күш-ажылдык илдем чижектерни хөйү көргүзүп болуп.

«Оналда күсеттинемизде ховулан үнемес» деп девиз бистиг республиканың чус-чус таражыларың болгаш механизаторларың хүн бурунуң чеге херээ аларган. Туруш чок, кудалгай час болуп турза-даа Тываның таражылары чакы хову ажилдарыңны темпериңни хүн буруде өстүрүп турар.

Бин-Хем болгаш Каз-Хем районнарга бо чымыңас оналдаан. Эртерге удеп кылдымман чүүлдерин кыска хуусаада күсөлдүр аларың оралдашыпшаан, бин-хемчилер бол-

агыйның, үлетпүрүң, транспорттуң, тудуугу мурнакчылары, улус чырыдышкынының, кадык камгалалыңны, култура-чырыдышкы ажилдарыңнык шийтаракчыларыңдыр. Оларны аразыңдан бүтүдө сугааган мурнакчылардан аныда чаа кижилер х-й. Олар болза хойчулар, саачылар, кадрчылар, хаваң ажаакчылары, чоллаачылар, яны-бүрү мергежилдиг ажилчылар, тудуг-жуулар, тускай артемиңлер-дир.

Төрөн чуртка Тываның чериниң үндөй байлаа—Ал-Довурактын дагудуң бээр төлөдө. «Тыва даг-дугу» комбинаттын бирги ээлчези бо чылдың үшкү кварталыңа ажылга алдыр кирири Тыва АССР-ниң бүгү ажилчы чоннарының хүндөргөш.

Өвүр районуң «Торгалыг» колхозунда эш Балган уурткан трактор-хоуу ажилыңны бригаданың кежигунери байырлаал мурунун эвчезенге киришпәң, бедик хүндөргөлериң алган. Механизаторлар боттарың сөзүн быжым-биле ээлеп, хүн бурунуң оналдазың 25—30 хуу ажырып турар.

Уугу-Хем районуң «X Уугу» хураал көдөзө ажил-агый артелиңни трактористи Сандаж Деспижек, А. Полев олар чер аңдарыңа болгаш тараа чаштарыңа ийи хире норманы күсөлдө турар. Оларга чүгө Каз-Хем районуң «Совет Тыва» колхозунуң механизаторлары И. Сафонов, В. Ондар болгаш Д. Лапка олар дерлеп болуп. Оларны бугурдуге ажилыңа баа бедик, бугурдуге чарык—ий элчег нормалар болгаш чүрүм. Кызыл-агый күш-ажылдык илдем чижектерни хөйү көргүзүп болуп.

«Оналда күсеттинемизде ховулан үнемес» деп девиз бистиг республиканың чус-чус таражыларың болгаш механизаторларың хүн бурунуң чеге херээ аларган. Туруш чок, кудалгай час болуп турза-даа Тываның таражылары чакы хову ажилдарыңны темпериңни хүн буруде өстүрүп турар.

Бин-Хем болгаш Каз-Хем районнарга бо чымыңас оналдаан. Эртерге удеп кылдымман чүүлдерин кыска хуусаада күсөлдүр аларың оралдашыпшаан, бин-хемчилер бол-

Т КҮШ-АЖЫЛ, ХОСТАЛГА, ДЕН

А И Б Ы Ї

Чаа-Хөлдүн шырайы

Аймырлыкта, Канмылдыкта
Андзыннар чери хээлөн,
Чыжыр алды доозун ойноп,
Шынаа бүрүн хуламзурөөн.

Чаа-Хөлдүн делгенери
Час-ла келер—шырай кирер,
Майны чылдыч иччаар уткур—
Магалыг чаа чаңчал болган.

Удас-даа көөр өлөр,
Узун, дегем Чаа-Хөл унт,
Чиндигер көк ээминер дег,
Чиндейдир чалгы-ла бээр:

Кулутун дег кукураза,
Хыргымыш дег кызыл-тас-даа
Эрөөн, шаттар шынааларын
Эрин алып сыйышпааар.

Кыры-биле куш-ла ужар,
Кыды-биле машина эртер,
Ээминери аадарткан
Эрөөн далай чалгып ойнаар.

Кузун өртөн алдын тараа
Курдунениг саваныче:
Асфальтыг орук дургаар
Аажок көвей шуула бээр

Сарыг бүрү дүшкелекте,
Шала күскөзөр топтап көргө:
Таалаан, чоргаар хуламзурт
Тараажыны шырайында!

Чүгө черниг арнын көрүп
Чүрөк өөрүп, магадавай,
Чуртун ыччаар каастап турар
Чурукчуру ырлап тур бис.

Чеди чылдыч бешки чазыг
Чедишкениг эрттирер дээ
Чаа-хөлчү тараажыны
Чаныдан көз көрүп тур бис.

Механизм — техниканы
Мерген билип комадылап,
Харам шөлдү экиргеди
Хааннап шыдаан колхозчу-дур.

Улуг Танды арты, мурну,
Узун Хемчик, Фөк, Туран...
Кайза, кандыг шөлдөр чогул,
Кайнаар-даа көр—дегере ындыг.

С. САРЫГ-ОЛ.

АЖЫЛ ХҮНҮ—БАЙЫРЛАЛ

РЕПОРТАЖ

Суббота, Кат-кавыканыг, кыр-
жыг соок эртен. Дөтө дааныг «Деле-
гейге тайбың» деп бижиктиг шипшик
бажыга хүнүнү эртенги херели дээ
Келири-биле дегне-ле, Николай Ива-
новтун бригадазы бүрүн составы-би-
ле ажылдап киришкен.

Дарганнарныг, эптекчилерини
херлип каккан маскарарын, элек-
трилиг үттекчилерини болгаш мотор-
ларныг даажы Улуг-Хемниг дожу-
нуң кырынга эртенги ыркыны өт-
тур диниреп-ле үнген. Каякчы-
ларныг электрлиг дуржаалакчыны-
ныг чидиг ак чалыраажы кайы
ырактан-на шобанналдыр чырытка-
лаңайнып, кап ээриге демирлерни
кызыткан болбаазы хөрүктерден өт-
тер чалбышталып, бирээзи-ле үжөн
тонна чүк көдүрөр күчүгү көдүр-

тур техникалар чоргаар чүве дег
чылар-чылас шимчек эгелээ.

Дан бажында, чамдык хоорайжи-
лар ам-даа чыгыг шуглаандан, чым-
чак дөжөндөн турбаан өйдө, ам ар-
тында-ла дош кырында демир-дес-
биле ажылдап турар кижилер эртен-
ги часык соокту, дыңагы хатты ма-
рыпай тоо бодаайны турлар. Оларныг
эрес-омаан, авангыр-туттугуну,
арызында найраалдыны чүү дээр
боор. Дөсөк чок тура-сорукуг, дем-
күштүг ол коллективтиг ажил-жиге
де ина бугу чүве чагыртп, хем
уундаа чоон-чодур кырган терептер,
эвезин-даштыг калдыр эриктер безин
«уйгуздан одунга» оларга аадар-
кат, чаагай херек кылып турар ди-

димверниг «жи бугу, чоруу чогу-
зун» деп турганзыг болду.

Ындыг эртежи, ындыг организастыг,
ажыла бердинген чүү бригадал,
кымнарыл ол!

Ол дээрге республика ужу-дуза-
лыг чугула тудуугу—Улуг-Хемниг
кежидир демир көвүртүгү боттарыныг
хөлдери-биле тудуу тургузуу турар
№5 көвүртүгү отрядынныг Николай
Федорович Ивановка баштаган ком-
плексиниг бригадалдыр. Бригадада
шупту 37 ажилчынар бар. Оларныг
жики бугуу эптеки, дарган, элек-
три канакчы, механизатор чикетиг
өске-даа тускый мергежилдерлиг, үр-
чыл стажтыг.

Бешки көвүртүгү отрядынныг күш-
ажылчы оруун, допчу төөгүзүн санап
чугаалаар дие улуг очерк, тоожу
херек. Акы-дузма социалистиг журт-
тар Болгарияга болгаш Румынияга-
даа, совет-кыдат «Найрал» демир
орук шугумунуң участогунга-лаа,
Молдавия—Одесса—Сибирь— Тыва
дээш узун чаагай оруку эртенги өзу-
луг күш-ажылчы гвардия-дыр.

— Сегирип алдынар бе, бирээ,
ийи, үш База катап, че бе бирээ,
ийи... Бөлүк ажилчынар аар, узун
кач хооразны өскөр чайлапш тур-
лар. Ол хооразны дамчыштыр чорут-
кан хей-биле эптекчилер көвүртүгүн
чаа оргозынга ээриле уштарыг алу-
гулар болбаазы херекселдерни хе-
дедирип турган. Бүдүн чартык шак
дуртузунда иниг түчүк ажилдар чо-
руп турган 63 метр узун дурттуг, кы-
рынга ийи машина олуй-солуй маң-
нап эрте бээр калбак демир «кажаан-
ны»—беткеттинген оргоны көдү-
дүрениге белеткеп турары ол-дур.

Ханада алып каан табельди көрдү-
вүс. Бригада кижигүнерини күш-
ажыл сагалга чүрүмүн оон эсперип
болур. Апрельдин эгезинден бээр
ажыл хүнү эртенгиин 6 шактан,
кежээкиниг 7 шакка чедир үргүлчү-
лөп турар. Ажыл шагы өүрөдөн тур-
жук, оалдар кижилер безин чок.

— Бисте кижи бүрүгү ак-сеткил-
диг, эки ажылдап турар. Шупту кадр
ажылчынар болду ийи бо. Коллек-
тивтиг мурнунга бодунуң хулаал-
гезин күтсетпейн баар кижи бисте
чок. Инчанган ол-бо кижини оона-
тайлап чүү дээр боор аан. Эптеки-
лер Василий Костецкий, Иван Назар-
ленко, Александр Катунин, слесарь
Иван Купченко, кран багыраакчы,
коммунист күш-ажылдын шалпын-
чымы Иван Болдин, электри мон-
тёр Борис Ометух, компрессорщик
Николай Егоров суг-суг дигилээш
эш Иванов чугаалаан.

«Берге кайдал — мыда бис.
Шак бүрүгү унелиг.
Күш-ажылчы хүнер —
Биске байыраалдар».

Ажыл эжиkten мындыг одуртлар
дынналып көзү турду. «Че, чоруу-
таалы, оолдар!» диген соода хамык
эрлер көвүртүгүчө калбартыр басып-
тылар.

Чиге-ле 1 шак турда Улуг-Хемниг
дожунуң кырында ажил база-ла
түдүктөй берди. 4 шак чартык тур-
да, каажан үшүк оргоны телкиштерге
салыры-биле көдүр берген дүштө,
ону чүрүккө тырттырган бис.

Кежээкиниг 6 шак ажа дүжүп чор-
да, көвүртүгүнү үшүк узун оргозы
бодунуң мөңдө чыдар туружунга
салдыла берген! Воронежтиг көвүртүгү
авоудунга бүдүргөн металл констру-
кцизындан өттөттинген барык-ла 200
метр узун дурттуг көвүртүгү оргозы
Улуг-Хемниг кырында шөйдүнгөн.
Ол база бешки көвүртүгү отрядынныг
Николай Федорович Ивановка баш-
таган бригадалынныг Май 1-ге ал-
дар бодурган күш-ажылчы бөлө-дир.
Төрөөн партиязынныг Кыргылар-
ынга төлөптий харык бодурган па-
триотчу ажил-иштиг көргүзү-дур.

Нийти узуну 400 метр көвүртүгү
оргозыныг артык кезези эшпел салы-
рын база чоокку хуусаала доозар
дээш, а көвүртүгүнү нийти туушуну
кунун август айныг бириг чартыкы-
нда бүрүн доозуп, ажылдага кыриер
дөш бригада бугу күжүн салып,
улам шудургу ажылдап турар.

Ол көвүртүгү тудуу — Улуг-Хемни
совет аджилерини чагырып ап турары-
ныг база бир илергей чижээ-дир.
Ында ажылдап турарларын бөдүн
ажыл хүнү инчанган байыраал.

Чурунта: көвүртүгү тудуужуларын
бир бөлүгү (солгай талдан он
талгае) Ю. Туленков, А. Наместни-
ков, В. Пальцев, Н. Иванов (брига-
д), П. Гетман, Д. Иванов (мастер),
Ю. Чепкасов (прораб).

О. МАНДАРЫЙ.
фото авторуу.

БӨГҮН АК-ДОВУРАКТА

Ак-Довуракта бөгүн база бөдүлүг
байырлап. «Тыва даг-дүгү» комби-
наты — келир өйдеги тыва аар
үлөтүрүнүң эң баштайгы улуг тудуун
боттарыныг угааны-биле, энергияны-
биле, күш-ажылчы хөлдери-биле
тудуу тургузуу турар хей националь-
дыг кижилер байырлаа. Ажылдын
суурда частын, күш-ажылдыг болгаш
чалып назыннын ырлары чаңчыла-
нып турар. Комсомолчу шалпычы
тудуунуң кижилериниң ажил-ижи,
күзел-соруу болгаш келир үези Май-
ның бириг чааныг эртенги хала-
зы ышкаш, Ак-Довурактын шөлдө-
ринде чаа-ла үнүп орак часык чечек-
тер дег, шак ындыг анык болгаш
чырыктымалг чаагай. «Совет кижиле-
риниң амгы салгалы коммунизмниң
езинде чурттаар» деп, төрөөн пар-
тиянын Программаның өндүр
сөстери оларны хей-азт кириш ту-
рар. Бүгү-эвилел ужу-дузаалыг ту-
дугунуң кижилери коммунизмниң ма-
териал-техниктиг базазын тургуза-
рынга олар боттарыныг улуг-хуузу
кириш турары-биле чоргаар болгаш
өөрүшкү хөдүргөүлөр.

найырал, доскел чок чалып назын-
ныг ынакшылды.
«Амырлар, сенээ ынак-тыр мен,
Ам-лаа улам чаагайжы, сайыра-ла...»
Анык тудуужуларын ынак ырызы-
ныг мындыг одуртулары бөгүгү Ак-
Довуракта оңа күштүг дынналып
турар.

«Фабрика тудуунуң чылда 15 муң
тонна даг-дүгү болбаазырадыр бириг
ээлчезин 1963 чылдын сентябрь 25-те
ажылдага дужаар деп Төрөөн чурт-
ка берген сөзүвүске аз болууда!» Ту-
дугуларын хүн бүрүдеги күш-
ажылынын кыйгырыны ындыг. Шак
ол сорууганы шиптирлөөри дөш
оларныг ажил-иниге байыраал
мурнуун күш-ажылчы ээлчээ көсүкү
үрө-түндөдөн берген. Ол дээш тудуу
участоктарынын, объектилеринин,
бригадалар болгаш эвенолар аразын-
да калбарган социалистиг чарыкчы-
ныг мурнуку одурууга хүн бүрүдеги
ажыл нормазын 150—170 хуу
күсседиң келген бетончуларын Ми-
хал Горевке баштаган бригадалын-
ныг кижигүнери, Монгуш Бара-оол-
га удурткан дашчылар, фабриканын
кол корпусунуң тудууна М. Сарыг-
лырга баштаган бригадалын бызан-
чылары, В. Черныштың болгаш
В. Вишневецкийн, В. Пичутини биле
И. Шестакованың удуртканы ар-
матурщиктери болгаш малярлары
шуглап үнгөн, байыраал мурнуунуң
күш-ажылчы ээлчезиниң тилдекчиле-
риниң туку тудуучулары болуп, бө-

гүнгө сенээр чаа-чаа белектерлиг
ужурашканнар.

Тудуужуларын болгаш инженер-
техниктиг ажилдакчыларын байы-
раалда утукшур кызымаккай ажилы-
нын түндөдөн чеди чылды бешки
чылдыныг бириг кварталынныг онал-
галарын бус-турбуналыг электро-
станцияныг тудуужулары 141
хуу, фабрика тудуунда ажылдап ту-
рар № 1 үлөтүр участогунуң кол-
лективни 142 хуу, чурталга тудуу-
ларынныг тудуужулары 230 хуу күү-
сеткилээ.

«Тыва даг-дүгү» тудуу эргелели-
ниң бүгү ажил-ишчилери бөгүгү
байырлап будуузуна Москва Кремль-
дин Улуг Ордунуңга болуп эртен
РСФСР-ниң үлөтүр болгаш тудуу
ажылдакчыларын чөвүдө куралы-
ныг эш Н. С. Хрушевтуң чугаазын
бугу совет кижилер-биле бир дөмей,
чалыс күзел-соруу-биле сеткил ха-
нып дыннаш, боттуг ажилга удур-
тулга кылдыр күлөп алган.

«Коммунизм тургузушкунуң
өндүр улуг херээ — ол дээрге ми-
лдон-милдон кижилерин мадыр-
дык күш-ажылы, диниг чогаалдыгы
чоруу-дур, ол дээрге совет улустун
коммунист бөдик идеяны-дир» диген
сөстөр тыва аар үлөтүрүнүң
байыргыны — Ак-Довурак даг-дүгү
комбинатын бүгү тудуужуларын
улам чорук кийрген.

Т. ТАЛГАНЧИК,
«Шынын» корреспондентизи.

Хайныккан улуг үүлө

«Барлык» совхозтун суурун-
дан төп хову турлаанче чоруп
олураарга, Барлыктын дегем
шөлүндө часык хүнүнү эртенги
херелинде чиртилчинер яныз-
бүрү кевири-биле көстүп турду.
Турлагга кээрге, иш-үүле часык
тарылгаже ууланган деп чүве
дораан билдине бээр. Кызыл
булунуң эжинде: «СЭКП-
нин XXII съездизиниң шипт-
дээрзин утпа!», «Сөглөзүн сөзүн
ээле, алган хүлээлген күүсет!»
дигилээш лозуннар, плакаттар
номчукчунуң караанга көстү
бээр. Хову ажылы эгелээнден
бээр дөрт удаа кино көргүзүү,

үш лекция номчулганы болгаш
өске-даа тайылбыр ажылы чо-
руттугун дээрзин кызыл булун
эргелекчизи, комсомолчу Хер-
тек Кара-кыстың демдегелини-
ден көрдүвүс. Кызыл булунда
номнар, брошюралар болгаш
ойнаар чүүлдер хей.

Бүгү делегейин ажалчы
чоннарынын эп-сеткил каттыш-
чыларызынын хүнү — Май 1-ге
уткуштур социалистиг чарыш
бригадалар болгаш чаштырыл-
га агрегаттарынын аразынга
калбарган. Трактор бригадала-
рыннын аразынга шилчиер Кы-
зыл тукут Аксы-Барлык сал-
бырда Ооржак Чамбалга
удурткан бригада быжыг тудуп

турар. Ол бригада нер чара-
рынныг болгаш чаштырылган
оонаалдарын үргүлчү
ажыр күсседиң турар. Трактор-
ист Сарылар Мергендей
хүнде тараа чаштырар норма-
зын 140 хуу күсседиң, чажык-
чылар аразында шилчиер туку-
чугашты салбайн турар. Трактор-
истер Күжүгет Делгер-оол,
Кара-Сал Биче-оол, Сарылар
Товарштыг хүнде илтирээш-
кын нормазын 110—120 хуу
күсседиң турарлар. Коммунист
Хомушкун Кара-оол «ДТ-54»
трактор-биле хүнде чер чарар
нормазын 105—110 хуу күссед-
ип турар.

Часык хову ажилдарында
бөдик көргүзүлгени чедип ап
турар муракчы механизатор-
ларга совхозтун дирекциязы
өртөктиг шааналдарын тыпсып
турар.

Дүштеки чем сөөлүндө, сов-
хозтун клуб эргелекчизи Д.
Шактарга удурткан уран чүүл
бөлүмүнүн киржикчилериниң
концерти болган. Концерт соон-
да турлагга ажил-иш база-ла
хайныгыг эгелээш.

Часык хову ажилдарында
ажыл-ишчилерини чедишкенин
ажылдаарында оларныг
аш-чем хандырылганын эки-
жидери чугула айтырылганын
бирээзи. Столовада эът, дал-
ган, саржаг, макарон, сүт бол-

гаш өске-даа продуктулар-биле
дөчмөрни белеткеп турар.
Бирката ажылдап турар механи-
заторларга чөми изи-биле че-
дирип бээрине киңээнгенин са-
лып көрүнер деп, директор эш
Макальский столовая ажилдак-
чыларынга айтышкынын берди.

Турлагнын кайы-даа тала-
зынче Барлыктын ховуларын
көөрге, трактор агрегаттарынын
ажылдап турары динмитти-ле
чүве. Май 1-ниң байырлагында
күш-ажылчы чедишкенин ужура-
жы демирелени сөөлгү хүнерде
агаар-бойдуштун чамдык
таарымча чок байдалдары улуг
шалгыктап шыдаваан. Совхоз
апрель 30-ге чедир эрте чажар
тараа культураларынныг 54,5
хуузуң чажып тараан. Чашты-
рылга агрегаттары илтирээш-
кенин, каток-биле көрүзүнү
дескилеп бастырыны катый-
хаара чорудуп турарлар.

Часык хову ажилдарында
«Барлык» совхоз колхоз-совхоз
бүдүрүлгенин Чөөн-Хемчик
эргелелинни ажил-агыялары-
ны мурнуку одуруунда чоруп
турар. Совхозтун тараажылары
тараа культураларынныг ча-
жылгазын майнын бо баштай-
гы хүнеринде дооскаш, мал
чемги культураларынныг, карто-
фельдин тарылгазын чорудар.

Д. ОДАН-ООЛ.

Чөви Хемчик районун «Онтыр 30 чылы» колхозунун номсомолчу механизатору Партизан Монгуш часык тарылга амылгыч идеякыйгир кириш турар. Ол ам 70 ажыг га черге кызыл-тасты чаштырган. Хүн нормазын

100—110 хуу күсседиң турар. ЧУРУКТА: Партизан Монгуштун чаштырылганы чорудуп турары. О. Хөвөнмейнин тырттырган чуруу.

ЭРГЕ, АЖЫ-ДУҢМАЛЫШКЫ ЁЗУ, А

Литератураның болгаш уран чүүлдүң ажилдакчылары!
 Чогаалдарның партийжи болгаш улусчу чорун, бедик идея-
 лии болгаш уран-чечен мергежилгези дээш демисежиңер!
 Коммунизм түргүзүкчуларының маадырлыгы ажил-херекте-
 риниң өндүр чагайын болгаш магалыын, бистиң амыды-
 ралывыста чаа, коммунистиг харылзааларның тиилелгезин
 тодаргай көргүзүңер!

(Май 1-ге СЭПП ТК-ның Кыйгырылганын).

МАЙ БИРНИҢ ЧЫСКААЛЫНДА

Манык торту кызыл туктар кишик чалгып,
 Марш ыраар өрү-куду димиреп тур.
 Майның Бирде сорул күштү үзүргөкөн
 Парад чыскаал чалгылганын эртин туру,
 Араан-шараан колонналар баштап алган
 Ажил-иштин шолбанын басып олур.
 Чогаалдыкчы, түргүзүкчу шолбанын
 Совет чоңу — Ура, Байыр! — чедирип тур.
 Алдын сылдыс хөрөөн кыпсы чайынганган,
 Ажил-иштин маадыры малчын баштаан
 Кадарчылар, саанчылар, тудугчулар,
 Комбайнерлер, ажилчылар чоруп орлар.
 Эмдик чыткан төрүң черин айдара каап,
 Элбек дүжүт шөлү кылдыр тартып турган
 Эрнин өри тракторист дегем-дегем,
 Эштеринге будун деген басып олур.

Часкы чаашкын чаап келзин — харын серин!
 Часкы салтын эстеп келзин — харын халду!
 Чалгылганган кызыл туктар кишикчи,
 Чалгылганган күлүт молор жалгыналды!
 Чедээң, керел чайналганын — харын чагай!
 Черин кыры ногаарасын — харын чагай!
 Чергелешкен оолдар, кыстар чечен ырга
 Чектелген төрөөн чуртун Иреэтинер.
 Коммунистиг дартымыс дээш ажилчымыс,
 Хоуу-шөлде, хоорай суурта кылганчымыс —
 Эстеп баткан Улуг-Хем дег эгертимес,
 Экти бедик Саян ыңи дег улуг чагай!
 Майның Бирин байырдалдыг чыскаалында
 Базамнары ам-даа денпей баалаа, эштер!
 Партиямыс кыйгырмыска сорул кирген,
 Маадыр-ише, чаагай чөлче бурунгаарлаа!
 Л. ЧАДАМБА.

Айтыкчы орунта

Күчүлүг базамнар каттыжып,
 Хурештерже чыскаай туруп,
 Делегейин чурттар сана
 Деткижиң, боттарын билтиш түр.
 Чагылкан байырлаа — Майның Бир
 Чалгылганган күчү кирип,
 Кайы тура димиреп,
 Каргыстар төрөөн силгиң түр.
 Часкымыг өзүмнер немежиң,
 Чаа делегей дегемге угалдып,
 Очалдан кедилел дээш
 Оранныр кыйгыржиң, катчып түр.
 Дайыннын быраазин сыккаштың
 Далайдыва чидир октап,
 Тайбын чечээ — күш-ажылга
 Талажы-өңүктөр болуп бис.
 Айтыкчы орунта совет чурт
 Ачы, күчүзүн чоңа сөңпөп,
 Келир үеже дидим басып,
 Херелиң диттерже чажып түр.
 Эскелиг сеткилер бисте чок —
 Өртемчеге тайбын күзээр бис!..
 Ычгангаштын Майның Бир
 Ырыга, ажилга алдаржиң!
 О. СУВАКПИТ.

Чалгы оолдар эннеспес-даа

Калзан деп ат дыңнаанымда,
 Нараамга изен демги-ле бир —
 Холунда бо мастеронтуг
 Хоочун дашчы нотуп келир.
 Кеткен чолдан херектезиниң
 Кеппези малгаш мылчай шылкан,
 Хүлүмзүргөй хурец арны
 Хүнге удуу чайнаан турар.
 Шуужуп келген тууйбуларны
 Шугунаштыр чыскаай салгаш
 Эзилдириң былай шапкаш
 Эптей-эптей баскылаар-даа.
 Шалпымы, ажилгыры —
 Чалгы оолдар эннеспес-даа,
 Тудуп, эптеп, салып турда
 Тулган шөвөр дашчы чүве.
 Чазрби чылдар мурнундагы
 Шөвөргини ам-даа олчаван,
 Нөвөй тууйбу нуржаангылай
 Ноадуруп-ле үнүп орар.
 А. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Чурукчу В. ЖАРИНОВТУҢ плакады.

Рассказ

СОВХОЗ төвүндө «хол сунган»
 да чедип болур», үш километр хире
 черде трактор-хову бригадасын
 Салчак Сандакович кеземалыктей че-
 де берген. Эргижирөөн куу бөрсүн
 чүшкүзүчтө аткаар тыртып, бакыны
 дыдырап дугун чүрөөнтейди
 үндүрүп алган, мында-ла кара-ху-
 рең арны бензин-үскө кылца-кара
 аларган анык оол тракторунуң каби-
 назының асканда сандалаан алган
 олурган. Танымасы кижини көрүп
 каан, оол айтырың-даа салбайн, бо-
 ду-ла чугаалап эгезең:
 — Бригадир Чигир-оол ховуда,
 шүтү мөдө оң болду. Дүнеки
 элчегде ажилдаар — мени солуп аар
 эжим манап ор мен.
 Демир-оол оолче бакын согаш
 кылган, ол база-ла мындар хары-
 лаан. Салчак Сандакович оон ийай
 үнү-даа айтырбайн, чап-чаа айдар-
 гав, шыксың ол чыт чытталган кара
 терини кымын-биле басыпкан. Оол
 оң сооңче көрүп-каап, дем-не кар-
 маньдан ушту алганын көрөшкөн
 улам-на чононалдыр орай берген.
 Бедерг чоок, кирбей салды бри-
 гадир Чигир-оол андаган дилденке-
 чи чаа-ла хемчөөк дооскан, дем-
 гелер бижиң турда, Демир-оол анаа
 ужурашкан, бодун танштырган:
 — Районун партия комитетинин
 секретарынын ораакчызы Демир-
 оол.
 — Монгуш Хоорович Чигир-оол,
 деп, бригадир адын алзаан, Демир-
 оолдан ууур айтырган:
 — Чүрөөштин ооду көрдүңөр
 бе, дарга?

торист Элбек дээ оорган ажил
 кел чор!
 «Бодунун сылдыстарының» дуга-
 йын парткомун ажилдакчыныга
 мактап чугаалаан, бригадир база
 катап-ла Даш-оолдун аажы-чанын
 сактып келген:
 — Даш-оол ийи дугаар класстың
 тракторин атты чедип алган. Трак-
 тору чаа. Чечени-даа андаган, чар-
 дырып шыдар эр-дир, мычала-даа
 ажилдан ооздай бээр чүзү дээр си-
 лер оон?
 Бригадир чугаазын орта ара үзү-
 чедирген, чаа чардырган, тараа
 чашкан черлерин Демир-оолга көргү-
 зөр дөш кездөр басыпкан.
 Салчак Сандакович чарган дилди-
 дектер аразында чинге куу оручу-
 гапшап басып ора, Даш-оолдун ду-
 гайын үргүзүч-ле бодоп чораван. Бри-
 гадирге анык оол, «бооштааныңа
 сөөк чытырыкыңа» дег, шаптыктың
 бодунун мурнунда, бригадир Чиг-
 гир-оол тракторист Даш-оолга ха-
 маарышкан чамдык бергелерин шы-
 дажып эрткен магач чок. Ынчалза-
 даа хей саның ол «арга-хемчөгө-
 р» өзүң-ла арга-хемчөгөр бооп шы-
 дактың бе мычаш? Хем буртуң-ле үндүр
 аакан үнөр дөштүгү болур, оңу бри-
 гадир дилеп тылкан бе? Чүрөк бору-
 зунде бодунуң дугугуру бар, оңу
 бригадир Чигир-оол таарыштыр ши-
 лиң ал шылаан бе? Кайчар билди,
 ол дугугуру анык трактористе эң-
 нарын болуп-даа чазавас.
 О.ЛА кезжэ Демир-оол совхоз
 клубунун чанынга чеде берген. Хе-
 нерте-не, баан үнү дыңап каан.
 «Азы радио чор бе?» деп бодуан.
 Чок, мылап-ла баан үнү.
 Оон аяның, хөөң үнү чоорту-ла
 дыңып орган. Салчак Сандакович
 кезек када, мындамында чок, кайгыч
 турган. Калык киргеш, дагында
 «Белектер өрөөл» деген бижиңти
 хаалганы ажилыпкан. Баан үнү
 соксай берген.
 — О, силер-дир силер аа?! — деп,
 Салчак Сандакович шала ойташ кы-
 лынган, айтырган. Оон мурнунда —
 тракторист Даш-оол бо турган.
 — Кирип болур бе?
 — Болур, болур, дарга.

Парткомун төлөөни мында диван
 кырынга барып олуруп алган. Узун
 стол кырында, кылаайып турар
 чаа баан, оон чанында гизара чык-
 кан. Сонга баарында — нотаарлыг
 өшпөр тургузуп каан.
 — Ойнап көрүңөрем, дунмам, су-
 зерге шаптык катпас мен, бодум
 мындага кончү-ла ынак кижин мен —
 деп, Демир-оол, бургузун миңиген
 дег, дилээң.
 — Бо ыры ам-даа эки өөрөңп
 албаан мен.
 — Көрүп болур бе? — дээш, Сал-
 чак Сандакович өшпөрдөн нотаарлыг
 ны ап алгаш, китеңгейлиг номчуп
 берген.
 Даш-оол элче карап салбайн көрүп
 орган.
 Салчак Сандакович баянын тудуп
 алгаш, тыва ыры аныгып, оожум
 тыртып агаалган. Даш-оолдун ары
 ы аразында өскерли-хова берген:
 бир-ле чүвени чедир, билбөөң, анаа
 хомудан орган шыкша хевир ам ар-
 нында читкен, шөйбө кара кириби-
 тери, сонугурап кайгаанзыг, өрү а-
 тыңдыр дугулгөн.
 Амыдралында чүгле ийи удаа
 ужурашып каапкан кижини ам көзө
 баянга ол хире йи ойнай берген.
 Даш-оолга ол кижичок, тамыш, эр-
 гим шыкша сагындырган. Бир-
 ле улук күш, сонугурап оларын улам
 чокшундаштырып, сагыш-сеткилин
 каттыштырып турганзыг.
 Баан үнү соксаан.
 — Даш-оол, ам силер ойнап кө-
 рүңөрем.
 — Даш-оол өшпөргө өскө нотаны
 салып алза-даа олче көрбөй ойнап
 орган. Баштайында баан үнү арай-
 ла дидим эвес шыкша дыңалган.
 Салчак Сандакович болга шаптыкча-
 вызын бодаш, күдү көрүп алгаш
 олурган. Чоорту-ла, аала бжыгып,
 делегем, хостугу аларган.
 Баан база катап-ла ытгавайн
 барган. Ийилээ мыт чок олурган.
 Ол ырмамын Даш-оол үрелкен.
 — Төрөөң черин Кара-Дар суур-
 дан мында келген мен. Ол суурну
 билди силер бе, дарга? Ат-суура-даа
 шоолуг үнмес, ажил-хера-даа эки
 алдаржынас, бичин суур-ла болгай.
 Мычала-даа мында өг-бүдө бургуу
 хөгжүмүчү диге частырың эвес боор.

МАЙНЫҢ БИРДЕ

Француз чогаалчы Жан-Пьер Шаброльдун рассказы-биле

Змиль мынча деп чугаалап эгезе-
 н:
 — Ынчаарда Май бирниң хүнүнде
 «ынак-тыр мен» деп сөстү Мариэт-
 тага чугаалаан мен. Ол «ынак-тыр
 мен» деп сөстөдө бүгү-ле чүве ың-
 да: Нада, аны-төл, бүгү кады чурт-
 талга.
 — Мариэтта чүү деп харыла-
 ды?
 — Мен база «ынак-тыр» мен диди.
 — Ол-ла бе?
 — Ол-ла бе? деп чүңүл? Ол
 дээрже магалык чүве-дир. Ынчал-
 га Май бирниң хүнүнде болган. Ол
 болза байырлыг чыскаал хуну. Мага-
 лың-ла болган. Муң-муң ажилчы-
 нар Бастилия шөлүндө Республика
 шөлүңге чедир мөн-мөн чыскаал-
 «Республикага» чедип, ол аразы

ажылчынар квартираларының чү-
 рээ, Парижтиң чүрээ.
 Змиль биче донтаагаш, чугаазын
 мынча деп үргүчүлдеди:
 — Мариэтта-биле ийилээ чыс-
 каалче чорупкан бис. Хей кишилер
 аразыңа кыстырып, иттирип чор-
 дуус. Чыскаалганнар аразыңа бис
 ийинки боттарымыска чыгыр кыс-
 тырлары биске дына-ла эки болуп тур-
 ган. Бис шүптү улус-биле нады «Ин-
 тернационалды», ажилчынар ырла-
 ны ырганып, ажилчынардыкың не-
 гелде лозуннарын бир үн-биле катап-
 танып чоруп-ла турдуус. Чүгле бо-
 дууштуң заводуштуң эвес, а өскө-
 да заводтарын ажилчынарының
 негелдери катаптаным чораван бис.
 Бис бодуштуң дыка-ла күштүг
 мылдыр бодоп, артында-ла чалгы-
 ның умудуп турар ышкыш мылдыр
 сагындаар турган.
 Ынчаарда мен Мариэттага «ынак-
 тыр мен» деп чугаалаан мен. Мари-
 этта база мен шыкша өөрүшүлүг
 болган, чүге диге «ынак-тыр мен»
 дээринге билин, анаа читиңизимиз.
 Мээң диттигиңиң сөзүмү Мариэтта
 катаптангыраның ам-даа утпас мен
 ийин. Чурттаар бакын, оң иштиң
 керин херекселдер дугайын бодоп
 нелгеш, артында-ла чүү боор оңу
 мылдыр боданган мен. Мариэтта биле
 бис ийи шыкша чоюнта чаа ынак-
 тышчан аныктар-даа, ашкан-надай
 болушунуңар-даа бистин чанымыс-
 на чоруп турганар. Хол холундан
 туттунуң алгаш, чангыс угке чоруп
 турар ол бодун кишилерге база бис
 шыкша чурттаар бакыңар керек.
 Олар тайбының чедип алырлар. Ол
 дугайын чугаалаван-дыр мен. Чыс-
 каалганнарны бир чүгүлө негелдери
 тайбын-ла болгай. Ол хүнде ники-
 лерин сорул күштүң бодоп нел-

геш, дайынның оруун дуй туруптар
 күш бар дээрин билеп чордум.
 Кишилерниң күштүг агамы-биле
 кады чоруп оргаш, олуржуп алырын,
 атомнуг дайынның айылынга тавар-
 ышпас чаа кишилерни азырап өстү-
 рерин-даа бодоп чордуус. Үр-даа
 болбайн, ашкан бына бергенде олур-
 жуп алган бис.
 — Оң чүү болганмы?
 — Оң бе? Дараазында чылда аш-
 кан быжыл турда баштайгы уруусу
 төртүтүңен, оң дараазында чылда
 база бирээ..
 Змильдиң байдалы бергенде орган.
 Садып алган квартираныгыштың өр-
 тазыңе хей түңүг ашканы ач санында
 кириер, бакын иштиңиң херексел-
 дериниң хөлөзунинге база эвээш эвес
 ашкы талээр. Мариэттаның, үш уруг-
 ларың иди-хевинге, аш-чечинге
 ашкы эвээш артарын ол чугаа-
 лааш, кези ыт чок олур. Мынча
 деп айттырым:
 — Чумууаас сен бе?
 — Чүү чүвөгө?
 — Май бирде Мариэттага чугаа-
 ланган сөзүңе хонуудаас сен бе?
 — Чүү дээрси ол! Майның бири
 бистин чүрөктериниске чораван чүве-
 ниң билчип алырыңа дуулаан-на
 болгай..
 Ынча дээш, ол ыт чок олур.
 — Нанчип бээрдың? — деп ай-
 тырдым.
 — Боданып олур мен. Майның
 бири дээрже, ынакшыл-биле демей-
 дир.
 — Чүгө?
 — Сеткил сагыш хайныгып кел-
 дир, чүге, ындыгың тайылбырлар
 бөзүн берге-дир. Бот-бодун билчи-
 ринге кызыгарлар-даа, шаг-үе-даа
 шаптык бооп шыдавас.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлы-биле Тыва-
 ның уран чүүлдүң, чечен чогаалчы, култураларының элээн хой мураак-
 чы ажилдакчыларыга хүндүлүг аттарын чоюкта чаа тыыскаан.
 Чурукта: (солгай талазында бирги оауруда артист О. Намдараа,
 чогаалчы С. Сары-оол, профессор А. Пальмбах, ширк артист В. Оскал-

Мина аркан, оңу эртен, кезжэ кар-
 далап көөр, оон ийай мында. му-
 зыкага сонугурадыг аныктар бар
 чүве, оларын өөрдирим база бар.
 Ажилдан биче ооздай бөрөм шин
 нуве харын..
 Даш-оол чугаазын ара соксаткан,
 сонга караанче көрүңен.
 Салчак Сандакович клубтан үнүп
 чорупкан.
 ЭРТЕНИНДЕ Даш-оол сугуң
 ажилың бир-ле кижини дыңыг сок-
 таан.
 Чаа турган Даш-оол хаала аргы-
 дан:
 — Кымыл бо, бригадир бе? — деп
 айттырган.
 — Ие, мен, мен!
 — Монгуш Хоорович, адыр, кет-
 тие шаап алый!
 Бригадаже бар чыда. Монгуш
 Хоорович, Даш-оолче хүлүмзүрөөң,
 өскөриң айттырган:
 — Ойнап турганда, ана, ырларын
 хана өттүр үзүңүп турган дег-дир,
 сенин бүгү суур дыңлаан деп бил,
 дүүн кезжэ сөмө ужурамы кааптар
 жош дп берип тура, өскөң эептим
 шыкшакың..
 Катташкан-катташкан даглар
 эвөөңе чоорту бедип үңген дегем
 ховуну тракторлар, быттак дег дил-
 дирип, чайжок ажилдап турганнар.
 Бир-ле дескиниңиң союнда, Даш-оол
 өскөшөңиң орай бээр аразында, оң
 дайызыңа тракторист Элбек кид-
 рип келгеш:
 — Долган ор, эжим, мен маңа

окурай — деп, чугаалаан.
 Дескиниң алган дилденгет төңгү-
 же алар ийилээ кабинга кады олтур-
 ганнар. Ол аразында Даш-оолду Эл-
 бек каш удаа доктаадып, моторун
 хына, ээрилерин көр, скоростуң
 оожумналга деп чагып, оон черин
 дески болгаш тускай хемчөгөтө ханы
 андарыны хайтарган чораван.
 ПАРТИЯ комитетинге хураалыгаш
 болган союнда, Салчак Сандакович
 кабинетинге келгеш, тускай халта
 сүп алган бызынчымын ап алгаш,
 кудумчуга үнүп келген. Даш-оол
 оңу маңа чанында малай турган.
 Салчак Сандаковичниң совхозка
 сургакчылап барган кызыр ажилы
 хай болган, а тракторист Даш-оол
 хүндүсү-даа, дүнеки-даа эелчеглер-
 де ажилдап-ла турган. Олар ийилээң
 кезжэ клубка-даа, Даш-оолдун ба-
 жыныңа-даа баян, гизара, бызын-
 чы-биле кады ойнап, музыка бод-
 гүмүңге улусту өөрдип агаалган.
 Лөңдүг ыраар, суурнуң чурттак-
 чыларының бөзүн дилчеп көрөөң
 чаа-чаа аялгалар чүгө суур тэвүнге
 эвес, харын трактор-хову бригаданын-
 га, фермаларга база-ла дыңналып
 турар аларган. Тракторист биле пар-
 тия ажилдакчының кады ойнаа-
 нын хей-хей көрүчүлөр, бедерг
 чоон, кирбей салдыг бригадир Чи-
 гир-оол-даа, дагга чурттап орар хой-
 жу-даа, тайын казы — чүзүң шок-
 кар чечек шыкша оолдар, кыстар-
 даа сонугурап дыңналар.
 А. НУГУРАК.

Фото В. Лутковтуу.

Телеграф дамчыдып, медээлеп тур

Куба чазактын медеглеги

ГАВАНА. Апрель 27. (СЭТА). АНШ-та чаштынып турар контрреволюция идегеттер дээрбечи халдаашыны база катал үүлгеткен.

Кубаның революция чазаның медегелинде айтып турары болза, апрель 25-те 22 шак турда ийи мотор-луг самолет, Гавааның чогуңда турар турар «Нино лопес» деп нефть болгазырадыр заводтун кыры-биле ужул зоткеш, 100 фунт деңизлик бомбаны октаан, а ол ышкаш «напалм» хевирийн частыр чуулдарын шыгжаан элзэн каш бакчаларны дужуруге, олар чакылбайн барган. Ук самолет соңу чүктөн көстүп илген болгаш оң сөлүндө ынаар дедир ужул чоруй барган.

Ол халдаашының соңда, соңу америк информация агентлигинин тараткан дыңдадынга Александр Рори дээринин Вашингтонга журналдарга медеглеги көстүп илген: «Ийи моторлуг самолеттун шитинге мен чором мен, нефть болгазырадыр заводтун бомбалар турган бис». Ол дугайын Куба чазаның медегелинде база чугаалап турар.

Апрель 25-те болган бо дериң үүлгедиг, АКШ-тың дедискерден ужул үнгеш, дедир ол дедискерге элзеп илген самолеттун үүлгедиг болгаш, ол ышкаш оң кылганын бир кезигуңү, үстүндө айтканы

ышкыш, медегелди кылган болганда, ол бүгүгө хамаарыштыр соңу америк эрге-чагыргалар мынчага дээр мандыг-даа хемчег албааны, бир эвес бомбалар частышкынында хамаарыш кижилер когаралга таварышкан турган болза, Каттышкан Штаттарнын чазаса оң харысалгазында ойталап шыдавызы илгерг дээрин ол факт көргүзүп турар.

Ол медегелде оң ыңай чугаалап турары болза, бистин чуртувуска уду контрреволюция идегеттерини өчүңк чөңгээли үүлгедиглерин соңдарыңче улгаган хемчеглерин аң чорударын АКШ-тын чазаса бүгүгө чарлап дыңнаткан хиресинде, ол учурадыр чорутканы ол медегелде эң-не наркызы-биле үрөп турарың дугайын херчилеп турар.

Бир эвес Каттышкан Штаттарнын чазаса Мариб далайда дээрбечи үүлгедиглерге уду урлаптан бодунун медегелин, делегейин хай-ниитини өзүлүг хүлээп көрүп деп саназа, апрель 25-те болушкун ышкыш хемчеглерин болдурбас талазы-биле хемчеглерин алыр ужуруг.

Шак ыңайд дээрбечи үүлгедиглер дээр, оларнын чедирип болур когарал дээр хемчеглерин Каттышкан Штаттарнын чазасага Кубаның чазаса бонап турар.

Кубада байырлашкын

Ханы найыралдың илерээшкени

ГАВАНА. СЭТА-нын корреспондентизи М. Буизвскийн дайчыдып турары болза:

Бо хунерде ышкыш шак ыңиди политика бөлгаш күш-ажылчы кол-дурлушкы, куба болгаш совет улустарын аразында шын сеткидиз ханы найыралдың шак ыңиди изиг илерээшкени Кубага казан-даа турар көрбөөн.

Фидель Кастро Совет Эвилелинде Ам Кубаның бүгү ажалчы чоңарының көрүш Советтер чуртунче урлаптан. Фидель Кастроу Москвага чүрөктин ханымыдан хүлээп алганы, Кызыл шөгө ажалчы чоңарның митингизи — Хосталганың Ортунунун мадырлык үлүгүнүн кичээлинин төүдө туруп турар.

Н. С. Хрущевтин бөлгаш Фидель Кастроун чугаалап радио-биле дамчытканын бүгү кубалар удуг илгерг-биле дыңнаган.

Ыңаарга бөгүн казан-даа баарга, кым-биле-даа чугаалажырга, кижиле бүрүз акы-дуумалышкы ийи чурттарын чазастар баштыңарының чугаалары чугаалажып көргөн.

куба революциянын баштыңчызы, америк дипломатия социализмг күрүнөни удуруткучу Фидель Кастроун совет кижилерин чүрөктин ханымыдан хүлээп алганы-биле хол-баштыр удуг өөрүшкүзүн илгердиг туралар.

Фидель Кастроун Совет Эвилелинде чоруп турарын уду-биле соңурап турар. Вилково аэропортко ужуражышкын бөлгаш Кызыл шөгө митинг дугайында пленда бистингитинг репортажы Кубаның күш-ле радиостанциялары элзэн каш катал дамчыткан. Н. С. Хрущев биле Фидель Кастроун митингизе чугааларын кезже база катал брүрү-биле дамчыткан.

Фидель Кастроун Совет Эвилелинде аян-чорутуңга бүгү кубалар кийи байыры чедирип туралар. Сурагы куба чогаалчы Алеко Карпентер СЭТА-нын корреспондентизи-биле беселээни мынча даң: бистин улустарымыз амыз ышкыш казан-даа шак мындыг чок турбайн. Бистин чурттарымыстың аразында бир чөүтүмү дма-ла кызылды берген ышкыш кылдыр сагындырар-дыр.

Бо аас-кеңизиг, омак-хөлүг оолдар, кыстарны келерлер. Олар — Кызылдын бугуруге өөрдилгелиги оң бир чылдын № 2 ортуман шкөөлзанын өөрмичилери дидр. Частың, тайбыңнын, аас-кеңизиниң улуг байыр-лалы — алдарлыг Май бириниң байырлалын бо чөлөк-лөр эки өөрдилгелге-биле, хай-ниитиниң амжылгыч илергелги киржилге-биле уткуп алганнар. Фото С. ФОНТИСТОВТУУ.

Частың болгаш күш-ажылдың байырлалынга

Частың болгаш күш-ажылдың байырлалы—Май 1-ни уткуп Кызыл хоорай байырлал шитчи кирген. Частың хунуңд чидиг херелери лозуннар туктар-биле кастаттыгын кудумчуларым улам аян кирип турган. Найысмаалдың төп кудумчузу — Ленин кудумчузу бо. Ол кудумчуңд эң-не багында турар күрүнөңи Кызылда башкы институту. Тываның калык ажал-агыт техникуму болгаш Кызылдың № 2 он бир чыл болгаш № 7 шкөөлзанын делегейин ажалчы чоңарының эң-не каттыштырылганын байырлап — Май 1-ни канчаар утуп турарын соңурап көрү-биле аңаа чөд бериле.

Тываның эдди өөрдилге чери-башкы институту. Ужак чылдар бугурунар, бодунун национал үжүр-бизни чок чоран тыва улустун оолдар, кыстары ам институту, марксист-ленинчи өртеми, төүгүн өөрмичилер, боттарынын тускай мергежилге хамаарышкан өртемнери өөрмичи туралар.

Институттун ректору А. Ч. Буна бистин беселээни мынчаар чугаалаган:

— Туруп келгени—10 жылдарда бистин институту 900 ажыг башкы кадрларын өөрдил белектен. Ам олар республиканың барык-ла бүгү шкөөлзанында ажылдап, уругалары коммунисттик өзүтү кижилер херек-иле илгердиг кирип туралар. Май 1-ни канчаар эки өөрдилге, хай-ниитиниң ажал-херектер-биле утуп турар омак аңаанда студенттерин аатарын чоргаарал-биле адп турар бис. Ондар Уйкука, Артына, Зотова, Клавдия Киселева, Мария Давидова, Светлана Очур-оол болгаш оон-даа өкелер.

Частың болгаш күш-ажылдың мергежилдер-биле база-ла чедип ап турар. Ынчалгаш олар чаксы хову ажылдарында киржилер—деп, техникумун директору Д. А. Колесников чугаалаган.

Бо техникумун доозуучулары — калык ажал-агыт хай-хэй тускай өртемнери республиканың колхоз, совхозтарында чедикшиңиң ажылдап турар. 1949 чылдан бээр 294 агрономдар, 301 зоотехниктер, 249 мал эмчилери болгаш 159 бухгалтертер техникуму дооскан. Оларнын аразында: Улуг-Хем районда Жданов аттыг колхозунун зоотехник Демур-оол Уйгун-оол, «Улуг-Хая» совхозтун агроному Монгуш Бегзи, Бай-Тайгада «Малчы» колхозтун зоотехникти Д. Демур-оол, дуржулга станциянын өртем ажылдакчы, зоотехник Сарыгал Кувакчаал болгаш оон-даа өкө хэй-хэй оолдар, кыстар улугергиди ажылдап туралар. Эң Колесниковтун уламчылап чугаалаган:

— Бистин студенттеримиз хай-ниитиниң амжылгыч диле илгердиг улус. Хоорай чагаажымдыга илгердиг кирип, хоорайнын үстү талазында найыралдын алеезын ажаап өстүрүп туралар. Өөрдилгенин тергилерин бисте хэй; олар—Виктор Дандар, Назя Мочала...

Седен Сувак, Барсала Бүрүт бөлгаш өкелер-даа.

Кызылдың № 2 шкөөлзаны дооскан ажал-бүрү мергежилди чедип алган хэй кадрлар республиканың агыл-агыт, культура амдыралында киржил турар. 1947 чылдан бээр шкөөлзанын 576 кижиз дооскан. Бугуруге өөрдилгени бо шкөөлза бедик ден-деде аргип турар.

Оон дугайын школа директору С. М. Ортун-оол мынчаар чугаалаган.

— Апрельдин эгизинден бээр бистин 11-ти классыларымыз бугуруге өөрдилгенин экзаменерин дуржулаптан. Шунгу 75 кижиз библиотекардын, кижилдикчилерин, кино-механиктерин, шитустуржунуң болгаш чазаның мергежилге тугустан чедип ап, разрядтарын алганы. Ам кол сорулга доозарынн экзаменерин чедикшиңиң дужары. Канчаар эки өөрдилгели өөрмичилерин манза адп болур. 11-та классчылар М. Бичир-оол, М. Кылар-оол, Н. Долучка, 10-ту классчылар М. Бичир-оол, М. Маады болгаш өкелер-даа.

Улуг байырлаады бистин студенттеримиз болгаш шкөөлзанын өөрдилге болгаш күш-ажылга мындыг чедикшиңилер-биле уткуп алганнар.

Б. ДИРИН.

Гаити-доминикан харылзааларга хамаарыштыр

ЛОНДОН. (СЭТА). Америк күрүмнелинги организациясында Гаитиниң төдөлгөзү Доминикан Республика-ка-биле Гаитиниң дипломаттыг харылзааларын үскен дугайын апрель 28-те чарлаан дээрин Рейтер агентлиги Вашингтондан дыңнаткан.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Доминикан Республиканын чазаса удурларымыктынч иотазын апрель 28-те Гаитиге чоруткан. Ногада демегелер турары-биле алырга, апрель 27-де Гаитиниң полициясы болгаш солдаттары Доминикан Республиканын Гаитиге экинчи чериниң бажаныңче хаалап кирген.

Дювелинниң чазасын уду аюкта Гаити офицерлер ол экинчи черинге чаштынып турганнар, мынчанга хал-даашкын үнөндө оларын тудуп хоругдаан.

АП агентлигидиң Вашингтондан дыңнатканы-биле алырга, бир эвес Доминикан Республиканын талазында чепсектиң халдаашының кыжанын боттаны бээр болза Гаити «бүгү-ле чедирип чепсектер-биле калганын алаар» деп медегелде делмедиз.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ийи чурттарын аразында дипломаттыг харылзаалары үзеринге чедирген Гаити биле Доминикан Республиканын аразында амыг үскелештиңиң ишчыгызы америк информс агентлигелериниң дыңнадыларында демегелдеген.

«Нью-Йорк таймс» солунунд корресполентизинин Порт-О-Пренсте чоруткан дыңдадында демегелдези: Гаитиде доминикан экинчи чериниң бажаны солдаттар болгаш хамааты милицияны кижигинери бугураалган, Чепсектиң хамааты милиция Гаитиниң найысмаалың кудумчуларында тыңылап чоруп турар.

Доминикан Республикада шериг албаныларын шкөөлзедерин оксаткан.

Гаити биле Доминикан Республиканын аразында телефон болгаш телеграф харылзаазы үзүлгөн.

Ийи чурттары аразында чепсектиң үскелештиңиниң аймылды» ЮПИ агентлиге айттып турар.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Америк күрүмнелинги организациясынын чөүдөлиниң хуралы апрель 28-те Вашингтонга болган. Гаити биле Доминикан Республиканын аразында үскелештиңиниң ол хуралга чугаалажып көргөн.

ЮПИ агентлигидиң Вашингтондан дыңнатканы-биле алырга, америк күрүмнелинги организациясынын чөүдөлиниң даргазы Гонсало Фасо тургустунга байдал коңгут шыңгы болуп турар» деп айткан.

Лаоста чугаалажышкыннар

КХАНГ-КХАИ (Лаос). (СЭТА). Лаостун ыңгуур салган премьер-министри Суванна Фума Вьентьяндын ыңгуур салгачкы Суфанувонг биле чугаалажышкын кылды, мында чөдө берген.

Ужуржышкынар чоруп турга бистер амыг байдалды дугайында боллалар солчуп, чоккук хунерде элзэн нестерейи үскелештерге чугаалажышкынар эрттерин шиттирээр бис деп, журналистерге кылган медегелелиге премьер-министр чугаалаан. Нео Лао Хак Сат партиянын удуруткучлары Кувинлар шывазынга байдалды чогуңдар талазы-биле боттарының планын биске чорударын аазан чүдө деп, ол медегелден.

Америк империалистеринг бөлгаш генерал Носавачиниң шериг маневрлерин чорудуп турар. Апарганын барымдаалааш, чүдө Куанналар шы-

назында байдалга хамаарыштыр эвес, хары-лаа бүгү Лаоска хамаарышкан айтыргылары чугаалажып кой келген, деп ыңгуур салгачкы Суфанувонг бодунуң элзөндө медегелден. Национал чангыс ай чорукту, тайбыңның политиказын болгаш Лаостун нейтралитетин камгалаар сорулга-биле эрежок чугула хемчеглерге хамаарышкан айтыргыларын ажылдап кылар, бирги элзөгөде 1962 чылдын Женева дугурулганын шыңгысы сагары дугайында чугаа чоруп турар. Чугаалажышкынар чорударында элтиг кылдар чүрүн-лаа мурнуула Женева дугурулганын өзүгаар нейтралчы шериглерин болгаш Патет Лаоунг кезектеринин контролюн алаанда туруп турар, хос-таттырган райондардан носавачини шериглерин илдери чугула, Ызыгуур салган премьер-министр Суванна Фума апрель 27-де Вьентьянче ээп чоруй барган.

Ыядынчыг суд чорудулгазы

БОНН. (СЭТА). Барын-герман эрге-чагыргалар база бир ыяк чөд политикагит суд чорудулганын тып үндүргенер. Бремеңде тус черин судуңга ГФР-де Германиян хоругдан Коммунист партиязының көсүк ажылдакчызы, ГФР-ин Бремеңде бөлүдүнү даргазы турган Майер-Бүр судаттырып турар.

Майер-Бүр 1931 чылдан бээр ГФР-нин кежигүчү болуп келген болгаш гитлержи Германиянын элзиде кадыг-дошкун итсеп сүрүшкүңгө таварып келген, 1933 чылдан 1940 чылга чедир ол фашистг кара ба-жыннарга болгаш өлүм лагерлеринге олуруп өрткөн.

Ажылчын агыннын херээ дээр мадырлыг демеселчи ам база катан суд мурнууда туруп турар. Фашизмдин үнөндө немец улуска нацизмниң төпөп турган ханын өзүңү дидиң-биле койгала берген. Бо удузда ону Боннун айымылдыг политиказын дидиң-биле шүгүчүлөшкөн дээр судтан турар. Ол ышкаш Майер-Бүр болза, 1961 чылда бюджеттег согу-дундарына бодунуң кандидатуразын идиң үндүрүп турган дээр бур-рудаттырып турар. Бонн чазактын дайынчырак улгамышкынын шитти-рилди-биле койгалааны конституция тургузууге болгаш чазак ке-жигүнериче «халдаашкын» кыл-дыр Майер-Бүрүн буруудайып турар.

Шимелдеге хоорай, суурлар бургадтырды. Шиник хевик кижиз буру кеттичти. Ажылчын чон найыралам соңун тупту — Ажыл-иши белектерин белектеди.

Байырамын!
Магаданын!
Бажыннарже,
Кудумчузе,
Кирип морла,
Майның Бир!

Ада Ленин Кызыл Тегун холла туткан,
Адыраң-чай кудумчуга чыскаалыр бис.
Сеткил чангыс, найыралам чуртаарыңче
Черинч буюу кижилерин кыдыгар бис.

Байырамын!
Магаданын!
Бажыннарже,
Кудумчузе,
Кирип морла,
Майның Бир!

С. СУРУЧ-ООЛ.

КИРИП МОРЛА, МАЙНЫҢ БИРИ!

Кышты Апрель кырлар ажыр сывыртапкан. Кырмыста хунуң кара чидий берген. Чактер шити, ыжык черлер ногаарды. Чашбелдер бугуруктарда сыргаланды.

Байырамын!
Магаданын!
Бажыннарже,
Кудумчузе,
Кирип морла,
Майның Бир!

Дошту тишле, бектен үңкен хемер батты. Терзэн чуртта куштар үңү дыргыналды. Ховуларны тракторлар, тараажылар Хондур, бүндүр алгап-мактап хаммастады.

Байырамын!
Магаданын!
Бажыннарже,
Кудумчузе,
Кирип морла,
Майның Бир!

СӨЗҮВҮСТҮ ЭЭЛЕП ТУР БИС

Саанчы болуру—бистин чуртувуста чүдүдүгү мергежилдериниң бирөөсү. Бистер, саанчылар боттарымыстың хун боту күш-ажылчымыз-биле төрөн колхозчувустун ниити байлаан көүдө-диринге салышкыны кирип туруп бис. Коммунист партиянын болгаш Совет чазактын кедээ ажал-агыттын шыкын көжүдөр дугайында төүдүгү шиттирлер, совет кижилериниң чагай чорунуң дугайында доктаамал сагын салышкыны бистерин улам эки ажылдарыңче сорук кирип турар.

Бистин колхозчувус чеди чылдың бирги кварталында май мурунун чарышын калыктарым, күрүңе сүт болгаш өзт садарының талазы-биле социализмг хүлээлгенин ажыр күт-сеткиң. Кварталда өзт садарын 170 тун, сүтү — 200 ажык хуу күтсеткен, Таңды паркомун болгаш рай-куксоминун колхозтар аразында шит-чин чорур кылап туруп алган. Бол-хозчулар ам ол туку тудуп алгаш Майның бирин чоргаарал-биле байыр-лап турар.

Топ сүт-баран ферманын ажыл-дакчылары бистер сүт бугуруенин

база ону күрүңге садарының тала-зы-биле бодуруска бердинген бугу-рудуге онаалдаанын ажыр күтседин, ниити чедикшиңге салышкынын болуп турарымыз өөрүңүг. Коллек-тивтиг чедикшиң кижиз бугуруңд эки ажылдарыңдан шуут хамааркы-нын медеер билер бис. Ынчалза бистин республиканыстың — Тыва АССР-ниң чарышка ниити чедик-шинерин бажыглар дээр улам чүт-кудуг ажылдарын, инек бүртү-ден сүт саалдазын өстүрерин бистин ферманынн ажылдакчылары хүлээнин турар.

Бо чылдын меңээ чаа саап эгелеп турар аныак хайлак инектерин бы-жыглаан. Оларын саалдага чаңчы-тырып өөрдүг херек. Ынчалза-даа оларнын бирөөңден-не 1300 кило-грамдан эвөөс эвес сүттү бо чылын саарын хүлээнин турар мен.

Савычлар Клавда Тыва, Онуу Да-мджа, Рая Суван болгаш мен бол-дум «УДС» деп саалда агрегатты ажыл-дап турар бис. Инектер төрүп турары-биле холбаштыр саар инектерине немежиң-ле турар. Ынчангаш күр-үңе берип турар сүдүвүстүн хемчээ-

ли база-ла өзүп турар. Чангыс саал-да шөлүдө ийи агрегаттын саанчы-лар бөлүктери аразында социалист чарыштыг бис. Май мурунун чары-жынга «Елочка» деп саалда агрега-тында ажылдап турар өөрүвүстү аш-тывыс. Кайы-даа агрегатта инектер-ниң саңы ден, а бистин агрегаттын-иң саап турар сүдү оларындын ийи катал хэй болуп турар.

Чүгө ындыгы? Чүгө дээр бистер инек бүртүң алектра-биле саалда-нын сооңда хол-биле база саап турар бис. Шак мыңчаар соңулап саар чө-рүк сүттүң хемчөөлү-даа, үскүрүн-даа бедидип турар. Оон ийи саанчы бүртүзү чүгө бодуңга бажылаачы инектерин саап, оларны онза чаңчык-тырып, азыралың база-ла экижиткен бис. Ынчаарга «Елочкада» ажылдап турар саанчылар ол негеделерин са-гывайып турар хомданчыг.

Социалист чарышка бо чылдын берген сөзүвүстү элзөр дээр улам күженишкенин ажылдаар бис.

А. ГЛАЗЫРИНА.
Таңды районун «Революцияны чалбыжы» колхозунун саанчызы.

ЫНАК ЧЕРИМ

Сөзү С. САРЫГ-ООЛУ Музыкым К. БЕГЗИНИ.

Дагаш токса, дөгелде.
Ураңко-тар хо-у-ду-ле Чуул-га-лаак

хо-вис иш-каш, Хунуң хун-ге
у-жул о-рар Хунуң ох-күр

то-рөөк Ти-валл Чалбыштал-ган

со-вет тук-туз Чалбыштал-ган

ви-мак ке-рим. / ви-мак ке-рим!

Уран кыстар хоуу-биле Угуулаан хевис ышкыш, Хунуң хүңче урур олар Күштүг окур төрөн Тывам.

Чалбышталган совет туктуг Чалым, күштүг ынак черим!

Ажаап дөгес ажык-байлаан Ажылчын чон ээлеп туткан, Кезик-чолду Совет куртум Хеймер кысы-төрөн Тывам.

Чалбышталган совет туктуг Чалым, күштүг ынак черим!

Эзим-аарга, дагаар, хемнер Эртениң-не чаа хел келер, Хөдбөчөңнөөн каас-чараш Көрүп хаммас төрөн Тывам.

Республикага АГААР-ВОЙДУСТУН байдалы

Бүгүн республикага шууңу каап республикага—10—15, а Кызылга —13—15 градус чылгы.

Ректор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

Кинотеатрларга

- МАЙ 1-ДЕ
- НАЙЫРАЛ: «Улуг орун» 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.
«ВОСТОК»: «Ийи дайчы» 11.15, 1.15, «Суг дажыры» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.
«БАА-ХЕМ»: «Чурттары-биле төртүңгөннөр» 11.15, 1.15, «Амыды-ралче киргени» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.
«ЕНИСЕЙ»: «Нызыгар үркенчи» 10.30, 12.30, «Ушкү тайм» (дег-дем экраныг) 2.30, 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.
ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРА: «Чиполино» 11, 1, «Чербушки» 3, 5, 7, 9 шактарда.
- МАЙ 2-ДЕ
- «НАЙЫРАЛ»: «Нара Прим» (делем экраныг) 10, 12, 2, «Улуг орун» 4, 6, 8, 10 шактарда.
«ВОСТОК»: «Намгалап алдынган салгал» 11.15, 1.15, «Сейм эрмитен үнүп ор» 3.15, 7.15, «Суг дажыры» 5.15, 9.15 шактарда.
«БАА-ХЕМ»: Мультипликациялар 10, «Хар даңганы» 11.15, 1.15, «Саша амыдыралче кирип тур» 3.15, 5.15, «Амыдыралче киргени» 7.15, 9.15 шактарда.
«ЕНИСЕЙ»: Мультипликациялар 10, «Нызыгар үркенчи» 12.30, 2.30, «Ушкү тайм» (делем экраныг) 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.
ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРА: «Полтун оглу» 11, 1, «Цирк» 3, 5, 7, 9 шактарда.

Республиканың өгжүм-шин театрына Май 1-де УРУГЛАРГА БАЙЫРЛАДЫН КОНЦЕРТИ БОЛУР.

Концерт хундүскүнүн 3 шакта эгелээр.

Май 2-де А. Н. ОСТРОВСКИНИН «БАЛЪЗАМИНОВТУН КАДАЙЛАНЫШКЫНЫ» ДЕП ШИИЗИ (ТЫВА ДЫЛГА) БОЛУР.

Шини кежээкинн 7 шакта эгелээр. ДИРЕКЦИЯ.